

Loopt de Roodhalsgans in de pas met de andere ganzen?

In het 'ganzenboekje' dat onlangs ten doop gehouden werd, kan men het nalezen. De in Nederland overwinterende en doortrekkende aantallen ganzen (en zwanen) zijn in de afgelopen decennia sterk toegenomen. Momenteel verblijven er 's winters gemiddeld tweemaal zoveel ganzen als eind jaren zeventig. Een verminderde wintersterfte door betere voedselomstandigheden (intensivering landbouw!) en minder afschot hebben deze toename mogelijk gemaakt. Maar geldt dat nu alleen voor de 'bulksoorten' of ook voor de meer zeldzame ganzen? Hoe staat het bijvoorbeeld met de Roodhalsgans?

Herkomstgebied

De broedgebieden van de Roodhalsgans liggen erg oostelijk, in hoofdzaak op het Taimyr-schiereiland in Noord-Siberië. De vogels broeden daar indien mogelijk onder de beschermende paraplu van een Slechtvalk of Ruigpootbuiser.

De belangrijkste overwinteringsgebieden liggen rond de Kaspische en Zwarte Zee. In de afgelopen halve eeuw is een verschuiving van de overwinteringsgebieden in westelijke richting vastgesteld, waardoor het belang van gebieden rond de westelijke Zwarte Zee (vooral Roemenië, Bulgarije en Oekraïne) sterk is toegenomen ten opzichte van de Kaspische Zee.

De wereldpopulatie is in de afgelopen decennia sterk afgenomen en wordt thans op 70.000 vogels geschat. De huidige aantalsontwikkeling is niet goed bekend.

Historisch voorkomen in Nederland

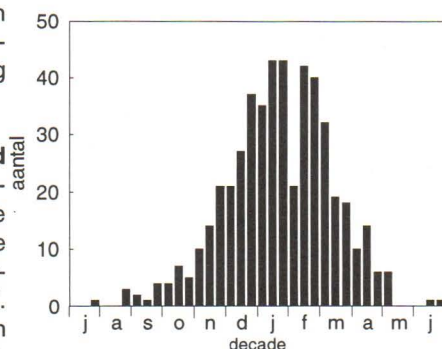
De Roodhalsgans werd lange tijd beschouwd als een zodanig zeldzaam soort dat alle waarnemingen door de Commissie (Dwaalgasten) Nederlandse Avifauna werden beoordeeld. Bij de uitgave van de tweede druk van de *Avifauna van Nederland*, in 1970, waren 72 waarnemingen van na 1900 bekend, naast minstens 10 van voor 1900. Vrijwel alle waarnemingen dateerden uit de maanden oktober tot en met april.

Sinds 1970 is het aantal waarnemingen opgelopen (parallel aan de groei van het aantal waarnemers) en is de soort jaarlijks waargenomen. Vanaf 1978 worden waarnemingen van de Roodhalsgans niet meer door de Commissie beoordeeld, al zijn ze nog geregistreerd tot en met 1988. Vanaf 1989 heeft SOVON deze rol overgenomen door de start van het Bijzondere Soorten Project Niet-broedvogels (BSP).

Huidig voorkomen

Het BSP heeft in 1989-96 700 meldingen van Roodhalsgans mogen ontvangen, betrekking hebbend op bijna 850 vogels. Hierbij inbegrepen zijn de langdurig aanwezige vogels die meermalen gemeld zijn.

De soort is in alle maanden van het jaar waargenomen, met een sterke nadruk op het winterhalfjaar. De meeste vogels zijn gezien tussen eind december en eind februari (figuur 1), met een merkwaardige dip begin februari. Deze 'carnavalsdip' is in verschillende jaren vastgesteld, maar we gaan er voorlopig vanuit dat dit toeval is (of staan de ganzofielen in die tijd massaal op de lange latten?).

Figuur 1. Seizoenspatroon van de Roodhalsgans per maanddecade.

In het merendeel van de gevallen gaat het om een enkele of hooguit twee vogels per waarneming. Grotere aantallen zijn uitzonderlijk en de twee waarnemingen van vijf Roodhalsgansen bijeen zijn heel bijzonder. Voor zover te achterhalen valt, zijn de meeste Roodhalsgansen waarge-

nomen temidden van andere ganzen. Brandgans, Rotgans en Kolgans zijn daarbij favoriet als gezelschap.

Het geringe aantal zomermeldingen is bemoedigend. In het verleden is namelijk wel verondersteld dat een aanzienlijk deel van de waargenomen Roodhalsgansen uit gevangenschap ontsnapte vogels zouden zijn. In dat geval zou echter verwacht kunnen worden dat deze vogels ook in de zomermaanden geregeld gemeld zouden worden. Het vastgestelde seizoenspatroon daarentegen suggereert dat de waargenomen Roodhalsgansen merendeels wilde vogels zijn, die arriveren en vertrekken met de rest van de wilde ganzen. Ook de melding van een te Arkemheen geringde en op het Yamal-schiereiland teruggevonden Roodhalsgans wijst hierop (*Limosa* 52, 1979: 89).

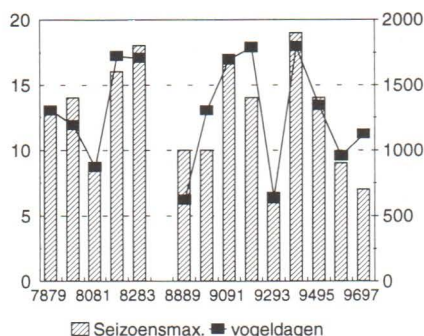
Jaarlijkse verschillen

Binnen de BSP-periode zijn geen opzienbarende jaarlijkse verschillen geconstateerd wat aantallen en seizoenspatroon betreft. Winters die relatief veel Roodhalsgansen opleverden zijn 1990/91, 1991/92 en 1993/94. Betrekkelijk weinig meldingen zijn er uit 1992/93 en 1995/96. In sommige seizoenen lijken de vogels iets vroeger te arriveren dan gewoonlijk (1991/92) of wat later te vertrekken (1993/94), maar vanwege het tamelijk kleine aantal meldingen per winter waarop dit gebaseerd is, zegt dit niet al te veel.

Wel is duidelijk dat een strenge winter (1995/96) niet tot verhoogde aantallen leidt. Dit is overigens ook niet te verwachten. Het ligt immers in de lijn der verwachting dat de bij ons waargenomen Roodhalsgansen vooral vogels zullen zijn die vanuit de broedgebieden op Taimyr naar het westen zijn getrokken, zich aangesloten hebben bij de in NW-Rusland groepeerende Kol-, Rot- en Brandgansen en met deze naar Nederland gevlogen zijn via Witte Zee en Oostzee. Aangezien het grootste deel van deze ganzen, onafhankelijk van het winterweer, in Nederland overwintert en er steevast in oktober-december arri-

Roodhalsgans (Roy Slaterus)

Figuur 2. Seizoensmaximum en aantal vogeldagen van de Roodhalsgans in de seizoenen 1978/79-1982/83 (gebaseerd op databestand van de Atlas van de Nederlandse Vogels) en in 1989/90-1996/97.

veert, ligt een influx van Roodhalsgans tijdens streng winterweer niet voor de hand.

Veranderingen op langere termijn?

Heeft de Roodhalsgans in Nederland, net als vele andere ganzen, een enorme toename doorgemaakt in de af-

gelopen decennia? Daarvan is geen sprake. De aantallen die in de BSP-periode gezien zijn, laten zich goed vergelijken met die ten tijde van het Atlasproject voor Winter- en Trekvogels. Wanneer we zo goed mogelijk rekening houden met langdurig verblijvende en in een wijde omgeving rondzwervende vogels, komen we voor 1978-83 uit op minimaal 10-20 vogels per winter, een aantal dat goed overeenkomt met de huidige situatie. Hetzelfde blijkt wanneer het aantal vogeldagen berekend wordt (aantal exemplaren x verblijfsduur in dagen) (figuur 2). Terwijl dus alle talrijke ganzensoorten in Nederland in de tussentijd sterk in aantal toegenomen zijn, is de Roodhalsgans even zeldzaam gebleven als hij was. De voor de andere ganzen gunstige factoren hebben voor de Roodhalsgans kennelijk geen effect gehad. Waarnemers-effecten hebben evenmin een rol gespeeld. De opkomst van Vogellijn en piepercuits hebben niet tot een stij-

ging van het aantal meldingen geleid.

De verspreiding is overigens wel enigszins veranderd. De kaart van 1978-83 laat nog een sterke nadruk zien op destijds befaamde ganzengebieden als de noordelijke Delta en ZW-Friesland. Parallel aan het ontstaan of de groei van ganzenpleisterplaatsen elders in Nederland is ook het aantal waarnemingen in bijv. de omgeving van de Dollard, Overijssel, ZO-Brabant en Limburg toegenomen (figuur 3).

Ongeveer evenveel Roodhalsgans dus in Nederland als twee decennia eerder, maar verdeeld over meer pleisterplaatsen en verscholen tussen veel meer andere ganzen. Voor de ganzenteller betekent dit dat hij anno nu veel meer moeite moet doen om de ene Roodhalsgans temidden van een tapijt Brand- of Kolganzen te ontdekken dan pakweg twintig jaar geleden.

— Fred Hustings & Erik van Winden

Roodhalsgans samen met een Brandgans (Bram Rijkse)

